

Наташа Аврамовска

**КОН ЗБОРНИКОТ НА XLVII МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА LIII ЛЕТНА ШКОЛА НА
МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА ОХРИД, 4 И 5 СЕПТЕМВРИ 2020
ГОДИНА**

(Скопје: УКИМ, 2021)

Годинава излезе од печат зборникот од XLVII меѓународна научна конференција, што се одржа минатата година во рамките на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура. Темата на минатогодишната научна конференција во која работеа секциите во доменот на литературата, односно книжевната наука беше *Колективниџа мемориџа и неџзинаџа џрансформациџа во лиџераџураџа* и се одвиваше во знак на одбележувањето на две значајни годишнини: 100 години од смртта на собирачот на народни приказни и кажувања – Марко Цепенков и 100 години од раѓањето на македонскиот поет и писател – Славко Јаневски, при што минатата година ја одбележавме и 70-годишнината од објавувањето на неговата новела „Улица“.

Одделните излагања на минатогодишната конференција засегнаа различни аспекти на она што им е заедничко на двата книжевни дејџи: нурнувањето во просторот на колективната мемориџа, неџзините претстави, митски слики и наративни обрасци. Марко Цепенков завештува богата ризница на книжевни мотиви и наративи, чиешто публикување во почетокот на седумдесеттите години ќе има непосредно влиџание во развојот на македонското раскажувачко, а секако, и драмско писмо, при што директно влиџае врз создавање на првото постмодерно драмско сценарио (*Јане Загроџаз*, 1974 на Горан Стефановски), и со несмален интензитет до

денешен ден неговите приказни се провокација за нови театарски прочити, какво што, на пример, во поново време е *Силјан Штркот Шанца* (2016) на Срѓан Јанакијевиќ. Разновидниот книжевен опус на Славко Јаневски, од друга страна, поетски и прозен, за деца, млади и за возрасни, изнаоѓа различни начини на сооднесување со претставите и јазикот на заедницата, нејзината дамнешна меморија („Евангелие по Итар Пејо“ 1966, „Астропеус“ 1979, „Кукулино“), но и онаа којашто како колективна се создава во „текуштиот ден“, односно актуелниот миг на книжевната продукција на делото („Село зад седумте јасени“ 1952, „Депонија“, 2000), како и онаа на другите, далечни култури („Змејови за игра“, 1983).

Без оглед на тоа што минатогодишната Конференција беше спрешната со отсуството на македонистите од странство, кога во текот на првата пандемиска година не беше возможно нивно онлајн вклучување во научниот разговор, сепак, годинава пред нас го имаме зборникот со трудови, а јас ја имам честа и задоволството да Ви го претставам. Тој сведочи и за големината и за предизвикот на зададената тема, за истрајноста на организаторите и посветените научни работници, кои се збраа, како оние *Тврдоглави* Кукулинци на Славко Јаневски, невакцинирани, под маски, небаре со силјанштрковски клунови, вооружени со крилјата на упорноста и бестрашноста, налик на онаа на Марко Цепенко, маскирана со накривената капа на безгрижноста пред заканата од зандана, со која тој два пати ги минува границите, криејќи ги бесценетите ракописи на приказните и другите умотворби за да го обезбеди нивното печатење.

Пред нас денес е зборникот кој во делот „Секција за литература и култура“ на темата „*Колективна меморија и нејзината трансформација во литературата*“ е организиран во четири поттеми. Дозволете со неколку збора да се осврнам на поттемите и под нив приредените прилози на учесниците на минатогодишниот научен дијалог.

Под насловот, „Шинелот на архивата на паметењето на терзијата Марко Цепенков“ се приредени шест студии. Елизабета Шелева во прилогот насловен, „Силјан Штркот како втемелувачки национален наратив“ поаѓајќи од митемата на прочуената приказна „Силјан Штркот“, што ја посматра како локален одглас на библискиот мит за блудниот син – ја развива како современ етнонаратив за перманентната криза на непослушното и разединето (дисфункционално) национално македонско „семејство“, актуализирајќи ја притоа посебно и темата на миграциите,

односно иселувањето во современата македонска литература. Валентина Миронска-Христовска во студијата, „Цепенковото литературно наследство и колективната меморија“ се сосредоточува врз неговото авторско творештво, Цепенковата поезија, драмата *Црне Војвода* и автобиографијата, посебно нагласувајќи го значајниот факт на исписот на Цепенков исклучиво на македонски јазик, прилепски говор, и неговото значење во процесите на национално профилирање на книжевниот и културен наратив. Маја Јакимовска-Тошиќ ги проследува развојните текови на пробивот на световните теми во периодот од 14–15 век до 19 в. на нашата почва, во студијата, „Од средновековниот книжевен текст до наративот на Марко Цепенков“, којшто посочувајќи го континуумот на овој развој нуди увид во длабочината на развојните процеси што во даден и за тоа погоден општествен миг доведуваат до раскошната појава на еден од најголемите европски и светски запишувачи на вековното колективно предание. Димитар Пандев под насловот, „Односот на Васил Иљоски кон делото на Марко Цепенков и македонската писмена традиција воопшто“ ги истакнува заложбите за (ре)афирмација на Цепенковото дело, особено на неговата денес најпозна приказна *Силјан Ширкој* и на трансформацијата на ликот на Кузман Капидан во неговото драмско творештво. Искра Тасевска ја проследува „Драмата Црне Војвода од Марко Цепенков како феномен во македонската литература“, истакнувајќи ја иновативноста на авторот почнувајќи од сценско-дијалогските игри и карактеристичната битова тематика, па сè до обидот за градење на метаисториски драмски регистар. Последната студија од првата поттема е традуктолошкиот прилог на Олга Пањкина, „Македонската повест-сказна ’Силјан Штркот‘ на Марко Цепенков (кон прашањето за зачувувањето на националниот колорит при преводот на руски“, во којшто авторката го пренесува сопственото драгоцено искуство во поглед на предизвиците при преносот на културните значења во преводот со којшто делото му се претставува на рускиот читател.

Поглавјето, „Творештвото на Славко Јаневски – лавиринтот на колективното паметење“ го отвора теоретската студија на Славица Србиновска, „Историјата и меморијата во контекст на творештвото на Славко Јаневски“, во којшто на промислувањето на насловните концепти историја и меморија (појмена во постмодернистичкиот дијапазон на значења), му е сопоставено разграничувањето на „историскиот“ од „постмодернистичкиот

роман“. Критичкото промислување на соодносот на „стварноста/реалноста, дискурсот, меморијата и функционалното активирање на историјата“ се во функција на исчитување од денешен аспект на местото и улогата на романескното творештво на Јанески, чијшто развој, инаку, се зема за парадигматичен во поглед на развојот на македонскиот роман воопшто. Во продолжение, Весна Мојсова-Чепишевска се надоврзува во теоретската расправа за парадигмите на романескното раскажување на Јаневски во студијата „Книжевниот дискурс на Славко Јаневски меѓу традиционалната и модернистичката парадигма на раскажувањето“, доминантно врз примерот на ромнот „Тврдоглави“, првонапишаниот од големата романескна сага за Кукулинци. Студијата на Марина Даниловска, од друга страна, наспроти лавиринтот на историските времиња, во нејзиниот прочит на романот на одраснувањето *Улица*, првото романескно дело на Јаневски, го открива просторот лавиринт како светотворен аспект на детството и момчештвото во студијата „Претставувањето на просторот во Улица од Славко Јаневски“. Студијата на Ѓоко Здравески, „Поглед од иднината или за влијанието на временската дистанција врз толкувањето на текстот (*Силјан Штиркоџи* од Марко Цепенков и *Улица* од Славко Јаневски)“, во фокусот на херменевтичката интерпретација ја внесува вкотвеноста на читателот во даден културен миг, односно (кон)текст. Овие студии, од кои секоја одделно засегнува одделен аспект на лавиринтот на паметењето и доживелицата во и на романескниот свет на Јаневски, ги испишуваат координатите на актуелниот проблемски научен дијалог на дадената тема.

Темата на третата секција, „Културната меморија – аспекти на нејзиното споделување“ го претполага фактот дека современата македонска, но и светска литература, изнаоѓа бројни начини на кореспондирање со сликите и јазикот на колективната меморија: на одредена заедница или универзална, а воедно, особено денес, креира и интеркултурни мостови за препознавање на споделените универзални аспекти во претставите на одделните заедници. Во неа се вброени студиите на Марина Цветановска и Славчо Ковилоски. Цветановска го проследува интеркултурно споделениот мотив на мудриот и шегобијниот лик Насредин-оца во македонските и турските кажувања, како и на неговото воскреснување во ликот на Итар Пејо или Итер Петер во студијата, „Преплетување на мотивот на Насредин-оца во македонската народна литература (собирачкото дело на Марко Цепенков) и турската народна литература“. Студијата на Славчо

Ковилоски, „Подземните води во македонската книжевност и фолклор“ ја проследува архетипската слика на подземните води (наспроти нивната многулика појава: надземни, небесни итн.), како „симбол на непостојаноста, недоверливоста и силата“ во фолклорните жанрови воопшто со посебен осврт врз книжевната ризница завештана од Цепенков, како и нивната трансформација во жанровите на современата литература, со посебен осврт врз поетското творештво на Блаже Конески.

Заемното огледување на македонскиот фолклор и современата македонска поезија, проза и драма, кои воедно допуштаат нивно проследување и во интеркултурен контекст, во завршната секција, „Културна меморија – интертекстуални и интермедијални аспекти“ е проследена низ неколку аспекти од широкото подрачје на интержанровски, интермедијални, интердискурзивни и интеркултурни читања на македонската книжевност и нејзиниот развој, како и на нејзиниот сооднос со другите литератури на планот на книжевната меморија и нејзината трансформација. Катерина Петровска-Кузманова во студијата „Интермедијални релации меѓу фолклорот и филмот“ ги проследува филмските адаптации на Цепенковите раскажувачки мотиви анализирајќи го „интермедијалното редефинирање на фолклорот и пресекување на границите на различните медиуми, со цел за воспоставување нови релации меѓу фолклорот и филмот“. Лидија Танушевска во студијата, „Наративот на фактите како иновативност во книжевноста (полско-македонски пример)“ го посочува документаристичкиот пристап во прозата и во аудиовизуелните уметности како сигнатура на новото време на *docu*-уметноста врз примерот на полската репортажна книжевност, со посебен осврт на тројца полски писатели: Ришард Капушќињски, Мариуш Шчигел и Јарослав Миколајевски, и македонскиот филм „Медена земја“ на Тамара Котевска и Љубомир Стефанов. Студијата на Александар Прокопиев, „Номадот Ацо Шопов“ е вистински вдахновена студија што ги проследува поетичките и интеркултурните аспекти на поетското писмо на Шопов, поетската трансформација на древната и архетипска симболика што е доминантна одлика на иманентната поетика на неговата поезија, воедно реферирајќи на најзначајните аспекти од досегашната рецепција на неговото поетско писмо. Завршната студија во зборникот, „Антиката во македонската современа поезија“ на Дарин Ангеловски ги проследува античките мотиви во стиховите на

поетесите и поетите од помладите генерации (Магдалена Хорват, Јанко Нинов, Лидија Димковска, Владимир Мартиновски и др.).

Пред нас имаме зборник на значајни прилози, коишто чествувајќи го делото на Марко Цепенков и Славко Јаневски, нивното нурнување во просторот на колективната меморија, отвораат нови простори на продлабочување на научниот дијалот во однос и на нивното дело, но и на севкупната и актуелна книжевна, па и воопшто уметничка продукција кај нас и во светот.